

HÍREK A

MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUMBÓL

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM TÁJÉKOZTATÓ ÉS MÚSORFÜZETE

VII. évfolyam

3—4. szám

1986

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAI

A HÁZIÁLLATOK KIALAKULÁSA

A HONFOGLALÓ MAGYAROK ÉS A KORA ÁRPÁD-KOR HÁZIÁLLATAI

A SERTÉSTENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE

A SZARVASMARHA-TENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE

A LÓTENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE

A MAGYAR BAROMFITENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE

A JUHTENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE

AZ ERŐGÉP TÖRTÉNETE

AZ EKE ÉS SZÁNTÁS TÖRTÉNETE

VADÁSZAT ÉS VADGAZDÁLKODÁS

A GABONATERMESZTÉS TÖRTÉNETE AZ ŐSKORTÓL A XIX.
SZÁZAD KÖZEPÉIG

AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON

A TERMÉSZETVÉDELEM MAGYARORSZÁGON

A MAGYAR HALÁSZAT TÖRTÉNETE

A MAGYAR SZŐLŐ- ÉS BORTERMEELÉS TÖRTÉNETE

A múzeumi kiállítások – hétfő kivételével – 10–17 óráig, vasárnap 10–18 óráig látogathatók.

Tanulók és sorkatonák számára állandóan, szombati napokon a felnőttek részére is díjtalan a látogatás.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre és a TIT Nyugdíjas Agrárszakemberek Klubja tagsági igazolvánnyal rendelkezők ugyancsak díjtalanul látogathatják a Múzeumot.

MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM

1367 Budapest, Városliget, Vajdahunyadvár, Telefon: 420-573, 428-573

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM RENDEZTE MEG AZ 1986. ÉVI ORSZÁGOS MÚZEUMI ÉS MŰEMLÉKI HÓNAP ÜNNEPÉLYES MEGNYÍTÁST

Múzeumunk életében emlékezetes esemény történt 1986. október 1-jén. Az ez évi Országos Múzeumi és Műemléki Hónap rendezvénysorozatának megnyitására a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban került sor. Két okból is indokolt volt e választás. Egyrészt az 1896-ban alapított városligeti agrár-múzeum az idén ünnepli fennállása 90. évfordulóját, másrészt a megelőző évben készült el nyolc éves munka eredményeként a Vajdahunyadvár teljes felújítása. A megszerpült, évtizedek enyészetétől megfiatalított épületegyüttesben Működő múzeum minden korábbinál több látogatót vonzott az elmúlt esztendőben. E napon három új állandó kiállítás is megnyílt az újonnan helyreállított épületszárnyakban: „Az erdőgazdálkodás története Magyarországon”, a Múzeum történetében először látható „Természetvédelem Magyarországon” és „A magyar halászat története” című látnivalók. Ez utóbbiakról e számunkban külön ismertetést is közlünk a legilletékesebbek, a nagy munkát végző kiállításrendezők tollából. Ehelyütt az ünnepélyes rendezvény eseményeit elevenítjük fel.

Az aulában nagyszámú érdeklődő gyűlt egybe és jelen volt a Magyar Televízió Híradó szerkesztőségének forgatócsoportja is. A TV Híradó esti adásaiban rövid, az őszi Városliget hangulatát idéző riportban számolt be az eseményről.

Elsőként a házigazda dr. Szabó Lóránd főigazgató köszöntötte a megjelent vendégeket; dr. Maróthy Lászlót, az MSzMP Politikai Bizottságának tagját, a Minisztertanács elnökhelyettesét, Jantner Antal, dr. Papócsi László és Pusztai Ferenc miniszterhelyetteseket, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal képviselőit Perczel György, Budapest Főváros Tanácsa részéről pedig Stadinger István elnökhelyetteseket, Varga Györgyöt a MEDOSZ titkárát és Mende Ferencet, az Országos Műemléki Felügyelőség igazgatóját, valamint a társintézmények főigazgatóit, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre tisztségviselőit és minden vendéget.

Az alábbiakban dr. Maróthy László ünnepi beszédéből idézünk.

„Kedves Elvtársak, Tisztelt Rendező Házigazdák és Kedves Látogatók! Az 1986. évi Országos Múzeumi és Műemléki Hónap megnyitása kapcsán gyűltünk ma egybe itt az idén 90 esztendő, de folyamatosan, azt is mondhatnám látványosan megújuló Magyar Mezőgazdasági Múzeum otthonában. Látogatóként is szólítottam a jelenlevőket, hiszen a múzeumi falak között úgy

Dr. Maróthy László, az MSZMP PB tagja, a Minisztertanács elnökhelyettese megnyitja az Országos Múzeumi és Műemléki Hónapot.

gondolom, hogy ez a természetes státusunk. És magam is a látogató szemszögéből keresem és kérdezem, miként ajánlhatom ez esztendőben a múzeumokat azoknak, akik jelen vannak, az érdeklődőknek, mindazoknak, akik látogatói lesznek a kiállításoknak e hónap alatt. Hogyan sorolhatom be életünk, teendőink rendjébe? Hogyan köthetem az itt kitáruló időtlent az időhöz, a mi időnkhez, a mához. A mához, amikor igen nagy feladatokkal birkózunk. Amikor az egész nép által igenlett társadalmi programot hajtunk végre a szocialista építő munka egészének, kiemelten is a megtett harmincéves útnak a nyomvonalán. Hosszútávú és napi feladatunk is e munkában a társadalom építése, a gazdaság intenzifikálása, a műveltség gyarapítása, a népjólét biztosítása. Tudjuk, munkánkat nehezedő külső feltételek között kell végeznünk, érezzük és értjük, hogy itthon is amit teszünk, erőfeszítéseink még nem elégségesek. Nagyok a feladatok, nagyot vállaltunk és akarunk tenni, ehhez még nagyobb erőfeszítések szükségesek, kimondom, eddigi önmagunkat kell meghaladnunk.

És e közben belépünk a múzeumba. Miért? Mert tudjuk, hogy a múlt örökségének megbecsülése nélkül nem építhetjük a jelent és a jövőt. Az egyetemes és nemzeti kulturális értékeink történelmi hagyományaink megőrzése, gyarapítása és tovább örökítése népünk, országunk, politikánk tudatosan és szívvel vállalt kötelessége. A múzeum a közművelődés szolgálatában álló intézmények egyike, ahol az emberi tudás és tapasztalás összegyűjtése történik, akár kronológiusan, akár tematikusan."

„A múzeumban a tudás tárgyasult formáját őrzik, és az emberiség kincsét itt nagy tudással, szorgalommal, odaadással gondozzák, szervezik a múzeumot, rendeznek kiállításokat és találják ki a múzeumi hónapot, hogy felhasználják az ember gyarapodására. Még nem a teljesség igényével.

Ma a múzeumokban fellelhető összes ismeretet sem lehet magunkénak tudni. Ma sokat beszélünk a magyar történelemről, s az emberben felidéződnek az Orhond partján a türk feliratos kövek, amit Képes Géza szép fordításában ismerhettünk meg. Talán egy korai üzenete a magyar őstörténetnek.

Vagy ugorjunk egy nagyot és betévedünk a Magyar Malomipari Múzeumba. Vajon mi ad többet legújabbkori történelmünkről, a budapesti munkássztály kialakulásáról? Egy jól válogatott fényképekből álló emlékezés vagy a Malomipari Múzeum, amely az élelmiszeripar alapján kibontakozó budapesti munkássztály életét, eszközeit, szerveződését mutatja be?

Vagy és még egyet ugorva, mai feladatainkhoz érve, amikor a korszerű technikát akarjuk birtokolni, befogadjuk-e a fogalomkörbe azt a tokiói múzeumot, ami a tegnap elektronikáját mutatja be a nézőinek és nemcsak mutatja, hanem játszani is hagyja azokat, akik odamennek, mert mondják, hogy erre a tudományra tíz és tizenkét év között legfogékonyabb az ember.

Mondom ma még nem az egyetemeset célozva, hanem az elérhető, még nem a teljesség igényével, de kíváncságot szerint válogatva, életünket, munkánkat igazítva dolgoznak a múzeumaink. Ezért is üdvözlöm mindazokat, akik részesei e szolgálatnak. Jelentősek, s előremutatóak e terület eredményei. Az elmúlt időszakban a múzeumok mindenki által hozzáférhető aktívan nyitott intézményekké váltak, közművelődési munkájuk eredménye megsokszorozódott. A régi értelemben vett nagy múltú múzeumok mellett létrejöttek a szakmúzeumok, tájmúzeumok, a szakmai és helytörténeti gyűjtemények, az emlékmúzeumok. Üdvözljük és pártfogoljuk a legújabb formát, az üzemi múzeumok alapítását, ahol is egy-egy nagy múltú szakma vagy üzem történeti emlékeit tárják a látogatók elé. A fiatal városainkban és a kisebb településeken létrejött múzeumi típusú intézmények is a közművelődési feladatokat látják el. Az ilyen helytörténeti gyűjtemények a lelkes lakosok, tanáreberek, mecénás szövetkezetek, vállalatok együttműködéséből jönnek létre és az egészséges lokálpatriótizmus, a szülőhelyhez való kötődés, a hazaszeretet hírdetői.

E hónapban a műemlékeknek is külön figyelmet szentelünk. A műemlékeink védelmének számos szép, a világ számára bemutatható eredménye van. Nem feledjük ilyenkor az ünnepi hónapban a restanciát sem, nem mindegyik központi múzeumunk, intézményünk büszkélkedhet ma ilyen szép megújult otthonnal mint e ház, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum. A szándéknak — és ez komoly valóság — ma még gyakran határt szab a lehetőségünk.”

„A műemlékvédelem szép és sikeres példája az Országos Múzeumi és Műemléki Hónap megnyitójának helyet adó Magyar Mezőgazdasági Múzeum, amely a felújítás befejeztével megújult környezetben, mai eredményeinket is bemutató kiállításokkal várja a látogatóit. Ez jelenlegi, nem könnyű gazdasági helyzetünkben elismerésre méltó eredmény. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum, az Országos Műemléki Felügyelőséggel karöltve, számos agrártörténeti emléket részesít védelemben, így biztosítva megőrzésüket, az utókor számára. Sokat tettek, hogy gazdaságaink, szövetkezeteink óvják és védjék a paraszti múlt eszközeit, a régi gépeket és építményeket. Bizonyították ezzel, hogy a termelőüzemek is szolgálhatják a közművelődést, a történettudományt, a szakmák népszerűsítését.

A múzeum mostani kiállításai jól szemléltetik mezőgazdaságunk termelési kultúrájának fejlődését a honfoglalástól napjainkig. Ebben a gyorsan fejlődő ágazatban apáink szerszámai mellett kiállítási tárgy lett számos, néhány éve még korszerű traktor típus is. Ha belegondolok, hogy sok olyan tárgyat is látok itt, amit húsz éve az egyetemen a technika legkorszerűbb vívmányaként tanítottak számomra. Hiába, úgy látszik a múzeum a tegnapihoz kezdődik.

Bevezetőben azt kérdeztem, mit jelent számunkra a múzeum és 1986. A múzeum az emberi, az egyetemi, az érték rendszerezése, bemutatása és gyarapítása jegyében jelenik meg számomra. És ez 1986 mondanivalója is, a múzeum falain túl is, értékeink megőrzése és gyarapítása.

Itt és most azt értem ezen, amit harminc esztendő alatt az egész nép teremtet meg. Azt, aminek örökséggel és munkával birtokosai és gazdái vagyunk. Amit megóvva és fejlesztve keresünk és tárjuk fel a megoldásokat azon az úton, amin harminc éve haladunk és járunk most is!

Ez alkalommal is szeretnék illő köszönetet mondani a múzeumügyben és műemlékvédelemben dolgozóknak. A hivatásos muzeológusoknak, építészeknek, restaurátoroknak, a kiállítások rendezőinek éppúgy, mint a lelkes társadalmi aktivistáknak, népművelőknek, pedagógusoknak, akik azon fáradoznak, hogy nemzeti kultúránk, történelmünk legbecsesebb emlékeit megőrizzék és közkinccsé tegyék. A múzeumoknak és a műemlékvédelemnek további sikereket kívánok, a múzeumlátogatók millióinak pedig élményekben gazdag, hasznos időtöltést ízlésben, erkölcsiekben és ismeretekben való gyarapodást.”

A tudományos kutatás hírei

BALASSA IVÁN UJABB TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓIRÓL

Múzeumunk évtizedek óta jelentős agrártörténeti és agrár-etnográfiai tudományos feldolgozó munkát folytat. E kutatások kiemelkedő szaktekintélye dr. Balassa Iván, aki éppen negyedszázada tevékenykedik intézményünkben, először mint osztályvezető, később mint főigazgató helyettes, majd a „nyugalomba” vonulása óta eltelt két éve mint tudományos tanácsadó.

Nemrégiben jelent meg „Az aratómunkások Magyarországon (1848–1944)” című 380 oldalas, 73 ábrával illusztrált könyve a Gunst Péter és Hoffmann Tamás által szerkesztett Agrártörténeti Tanulmányok sorozat 13. köteteként. A monografikus igényű mű nem csak az agrárproletáriátus e jellegzetes és nagy számú rétegének munkakörülményeit, bérezését tárgyalja, hanem tágabb értelemben vett életmódjukat, élelmezésüket, a helyzetük javítására irányuló szervezkedéseiket és sztrájkmozgalmaikat is. Mivel a kötetbe – terjedelmi okokból – nem fért bele a korábbi korszakok aratómunkásainak élete, szerző külön tanulmányban jelentette meg e témájú kutatási eredményeit „Aratómunkások Magyarországon 1848 előtt” címmel az MTA I. Osztálya Közleményei 33. 235–289. oldalán, a külföldi kutatók tájékoztatása céljából pedig németül is összefoglalta megállapításait (Die Lohnernte in Ungarn. Megjelent az Agrártörténeti Szemle 1983. évfolyama Supplementumában 1–26. old.).

Szülőfaluja, a Bihar megyei Báránd felkérésére Balassa Iván részben megírta, illetve megszerkesztette a község történeti, agrártörténeti és néprajzi monográfiáját. A „Báránd története és néprajza” című 644 oldalas vastkos és nagyszámú ábrával illusztrált mű a helyi Uj Élet MgTsz. kiadásában és az Alföldi Nyomda gondos, szép tipográfiai munkájaként jelent meg.

A magyar néprajz, különösen az anyagi kultúra történetének tudományos kutatásait mintegy összefoglalja az a hatalmas kötet, amely nemrégiben angol nyelven jelent meg a Corvina Kiadó gondozásában, „Hungarian Ethnography and Folklore” címmel. A kötet társszerzője az egy évtizede elhunyt Ortutay Gyula, akinek a szellemi néprajzra vonatkozó hagyatékát is Balassa Iván gondozta, miáltal lehetővé vált e munka posztumusz megjelentetése is. A 319 fényképpel, 65 színes ábrával és 180 rajzzal pazarul illusztrált könyvhöz a Skót Mezőgazdasági Múzeum igazgatója, A. Fenton úr írt előszót. A könyv jelentőségét ehelyütt aligha lehet méltatni, csupán annyit emelnénk ki, hogy

ez az egyetlen angol nyelven megjelent átfogó munka a magyar népi műveltségről.

Balassa Ivánt különösképpen foglalkoztatja a magyarság honfoglalás előtti és államalapítás-kori anyagi műveltségének problémaköre. E témához kapcsolódik a László Gyula régészprofesszor 75. születésnapja alkalmából kiadott, Szombathy Viktor által szerkesztett „Az őshazától a Kárpátokig” című emlékkönyvben megjelent „A néprajztudomány és az őstörténet” című új tanulmánya. Munkája bizonyítani törekszik, hogy jóllehet ősünk a honfoglalás előtt elsősorban állattartók voltak, mégis jelentős a földművelő tevékenységük is. Nemrégiben fejezte be „A magyar sertéstartás történetének néhány kérdése” című dolgozatát, amelyben arra az eredményre jutott, hogy a magyarok már a Kárpát-medencébe követelük előtt is tartottak sertéseket, ezért életmódjuk legfeljebb félnomád lehetett. Ezt a nézetet már Matolcsi János, múzeumunk nemrégiben elhunyt tudós munkatársa is hangsúlyozta.

Munkásságának évtizedeken keresztül a középpontjában állott az eke és a szántás történetének kutatása. Közel másfél évtizede jelent meg „Az eke és szántás története Magyarországon” című monográfia. Ujabban európai tekintésben vizsgálja e kérdéskört. „Egy talajmunkáló eszköz: a hasogató” című dolgozata is nemzetközi összehasonlítást alkalmazva készült el és német nyelvű összefoglalása Grazban is megjelenik.

Egy további, sok éve folytonosan művelt kutatási területe a Tokaj-hegyalja szőlőművelése és borászata. Most a „Tokaji aszú legrégibb történetének vázlata” című tanulmánya született meg, amely a XVI. század második felétől a XVIII. század közepéig tárgyalja a kérdést. Minthogy a későbbi korszakokra vonatkozóan már közreadta kutatási eredményeit, most a témát összefoglaló közel ezer gépelt oldalas kéziratot dolgozik.

Munkatempóját jellemzi, hogy a közelmúltban befejezte „A határon túli magyarok néprajza” című kötetének 900 gépelt oldalnyi kéziratát, melyhez 300 – zömmel eddig publikálatlan – fénykép, rajz és új térkép is járul. Jelenleg a kiadó dolgozik e nagy jelentőségű kötetten, amely a szomszédos országokban – Ausztriában, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Romániában és a Szovjetunió Kárpát-aljai területén élő mintegy 3–3,5 milliós tömegű magyarság népi műveltségét mutatja be.

További jó munkálkodást, sok sikert és jó egészséget kívánunk dr. Balassa Ivánnak!

Udvary Ágnes

TANULMÁNY A NÓGRÁD MEGYEI VÉGVÁRAKRÓL

A Nógrád megyei Múzeumok Évkönyve XII. kötetét (Salgótarján, 1986.) egy tanulmánynak szentelte: Pálmány Béla „Végvárak Nógrád megyében a török kiűzése és az újraterelítés korszakában, 1663–1703” című munkájának.

A szerző, aki több dolgozatában foglalkozott már a megye múltjával, jelen kötetében a török uralom végétől a Rákóczi-szabadságharcig terjedő időszak történetét összegzi e területen. A tanulmány megjelenésének kétségkívül külön aktualitást biztosít Buda török uralom alóli felszabadításának 300. évfordulója. Az országos események azonban különböző módon érintették az ország egyes tájegységeit, így a szerző nem csupán országos, hanem elsősorban helyi — megyei, családi és egyházi — levéltárak alapján mutatja be a sok anyagi és vérvesztéssel járó korszakot.

A dolgozat első, „Szécsény felszabadulása és pusztulása, 1683–1684” című fejezetében Sobieski hadjáratának és Szécsény ostromának a rekonstrukciója országos történetünkhöz is fontos új adatokkal szolgál a Bécs felmentésével elindult események láncolatának feltárásában.

Nógrád megye 1663 és 1685 között két birodalom végvidékén állott: déli részén a törökök (Nógrád, Szécsény, Buják, Hollókő), északi védékein a magyarok (Fülek, Gács, Kékkő, Divény, Somoskő) voltak az urak. A végvárak társadalmáról a kötet második fejezete ad képet. Kik éltek a végvárakban? A török várvédő katonaság életéről Evlia Cselebi sok magyar történész által sommásan elvetett beszámolóján (1663–1665) kívül eddig alig tudtunk valamit. Most fény derült arra, hogy a törökök 1663 után jelentősen megerősítették a visszafoglalt várakat (Szécsény, Nógrád), míg másokat elhagytak (Balasagyarmat, Drégely-Palánk). A várakból elűzték a keresztény lakosságot, de sok martalóc telepedett le. Ezek raboltak, de kereskedtek is a szomszédos magyar földesurakkal. A jobbágynépet megadóztatták, de egyébként a meghódított magyar és szláv parasztokat nem háborgatták. A magyar végvárak település-szerkezeti szempontból három részből álltak: a várak falain belül a kastélyban a földesurak, huszártisztek éltek, a várban egyébként praesidariusok — azaz királyi zsoldban álló „iratos” katonák — szolgáltak. A várak falain kívül telepedtek meg a parasztok és sok kézműves is, ezt a részt váraljának vagy „városnak”, „hostátnak” nevezték. A várakban élők társadalmi szempontból is három csoportba tagolhatók: a nemesi rend („nemes uraimék”), a vitézlő rend és a szegénység körébe. Pálmány Béla minden eddigi kísérletnél több forrással bizonyítja, hogy a „se pénz, se posztó” gyakorlat miatt zsoldtalan „iratos katonák” valamennyi várban meghatározott nagyságú szántóföldet és szénatermő rétet kaptak, ezen kívül kerteket és szőlőket is műveltek

(Kékkő, Füle, Balassagyarmat, Hollókő, Buják) az éghajlat függvényében. A végvárakban sorra alakultak a céhek, melyeknek tagjai egyúttal jelentős számban katonai szolgálatot is teljesítettek.

A nógrádi török várak felszabadítását részletesen feltárva a tanulmány az elpusztult végvárak újratelepítését is felvázolja a török kiűzése utáni időszakban, számos telepítőlevél elemzésével rajzolva meg az újratelepítés körülményeit és bebizonyítva, hogy a visszafoglalt végvárakban (Balassagyarmat, Szécsény, Füle, Hollókő, Buják) továbbra is „éjjel-nappal szolgál ni köteles” végvári katonákat telepítettek le. A végvári védelmi funkció feléledésének utolsó éve 1703, amikor is a támadó kurucokkal szemben a Habsburg-hű földesurak – Koháry, Forgách, Balassa – és nemesi vármegye a végvárak falai közé húzódott.

F. É. M.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 1960 óta folyamatosan szerkeszti a világ egyetlen agrártörténeti bibliográfiáját, amelyben a föld valamennyi országában bármely nyelven publikált tudományos igényű szakirodalmának könyvészeti adatai áttekinthetők és hozzáférhetők. A „Bibliographia Historiae Rerum Rusticarum Internationalis 1981–1982” e nemzetközi hírű sorozat XIII. köteteként most megjelent mű a bibliográfiai csoport munkatársainak, dr. N. Kiss István szerkesztőnek, Szabó Annának, Vezér Amáliának és Földyné dr. Virány Juditnak az öt földrészre kiterjedő adatgyűjtő munkája eredményeként 6750 tételt tartalmaz, 10 nagyobb és 23 szűkebb tematikai csoportba rendszerezve. Az eredeti nyelven közzétett címeket – ha azok nem az öt világnyelven íródtak – angol fordításban is megadja a kötet. A tájékozódást – a tematikai bontáson túlmenően – földrajzi és szerzői névmutató is segít. A 384 oldalas, 1000 példányban kiadott bibliográfiát részint a múzeum könyvtára által kiépített kiadványcsere-kapcsolatok útján, részint pedig a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat révén szerezhetik be a világ tudományos szakkönyvtárai.

A Nógrád megyei Levéltár szeptember 28. és 30. között tudományos konferenciát rendezett Salgótarjánban „Rendi társadalom – polgári társadalom (Társadalomtörténeti módszerek és forrástípusok)” címmel. A Salgó vára alatt fekvő SzMT Oktatási Központban mintegy 150 történész, néprajzos, szociológus kutató részvételével tartott ülészen a múzeum részéről dr. Für

Lajos tudományos titkár elnökölt a jobbágyi és paraszti társadalom problematikájával foglalkozó szekcióban, az előadók között pedig dr. Knézy Judit a csurgói Restetics-uradalom cselédségének XVIII. századi konvenciók szerződéseiből feltáruló életviszonyairól, dr. Fülöp Éva Mária a Szent Benedek Rend pannonhalmi uradalma gazdatisztjeinek kapitalista-kori életmódjáról, dr. Pálmány Béla pedig a Nógrád vármegyei mezővárosok társadalmának a török kiűzésétől a kiegyezés koráig bekövetkezett átrétegződéséről tartott referátumot. A konferencia közel 50 előadását tartalmazó kötetet a rendező levéltár saját számítógépén nyomdai sokszorosításra előkészítve 1987-ben jelenteti meg. Ezt a mai kornak megfelelő kiadási módszert érdemes lenne követnünk!

* * *

Alapításának jubileumára a múzeum dr. Szabó Lóránd szerkesztésében, saját kiadásában megjelentette „A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 90 éve” c. tanulmánykötetet. A mű a múzeum tudományos munkatársainak együttes munkájával törekszik összefoglalni azt az utat, amelyet a különböző irányú szakmai feladatok ellátása terén az elmúlt három emberöltő során végigjárt és egyúttal bemutatja az intézmény mai szervezeti kereteit és tevékenységének széles körét is. A tartalom:

Dr. Szabó Lóránd:	A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 90 éve
Dr. Pintér János:	A Múzeum kiállításai az alapítástól napjainkig
P. Erményi Magdolna:	A Múzeum tárggyűjtő tevékenysége
Dr. Für Lajos:	Az agrártörténeti kutatások mérlege
Dr. Balassa Iván:	Az agrármuzeológiáról
Dr. Nováki Gyula:	Régészeti kutatások a Mezőgazdasági Múzeumban
Dr. Knézy Judit:	Az Adattár gyűjteményeinek története
Taraba Mária:	A Múzeum könyvtárának története
Sági Pál:	Közművelődési tevékenység
Dr. Szabó Lóránd:	A Múzeum Baráti Köre, a Múzeum filiáléi

Válogatott irodalomjegyzék a Múzeum által kiadott vagy munkatársai által írt tudományos publikációról. A 205 oldalas kötetet 67 fekete-fehér fénykép illusztrálja. Nem lehet célunk, hogy ehelyütt részletesen ismertessük a tanulmánykötetet. A könyv a Múzeum munkatársai számára úgyis „kötelező olvasmány”, amelynek ismerete nélkül senki sem láthatja világosan munkahe-lye, vagy szűkebb munkaterülete mai állapotának kialakulását és nem vállalkozhat az értékeket megtartva továbblépésre sem.

*

A Múzeum tudományos munkatársainak új cikkei, tanulmányai, könyvei:

Dr. Csoma Zsigmond: Az első metszőolló Magyarországon és nyugat-európai előzményei. Kertészeti Egyetem Évkönyve

Dr. Csoma Zsigmond: „Kővágóörsi ütmös és a törökök emléke: a mustméz”

Dr. Csoma Zsigmond: „Kővágóörsi aszúborok és hírük” Mindkettő a Történeti és Néprajzi Dolgozatok a Káli-medencéből című kiadványban.

Oroszi Sándor: A magyar természetvédelem kezdetei. Kiadta az Országos Erdészeti Egyesület. Budapest, 1986. 262 old.

A monografikus igényű munka a reformkortól napjainkig mutatja be a magyar természetvédelem fejlődésének fő irányait.

*

Szécsény az emlékezés hitelével. Kiadja a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Baráti Körének Helyi Csoportja, a szécsényi II. Rákóczi Ferenc Termelőszövetkezet és a Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága támogatásával a szécsényi kör fennállásának 10 éves évfordulóján. A kötetet összeállította: dr. Praznovszky Mihály. Felelős kiadók: dr. Hütter Csaba a Baráti Kör elnöke és Horváth Béláné a Baráti Kör titkára. Szécsény, 1986. november. 182 old.

A Szécsényi Honismereti Kiskönyvtár első kötete egyúttal jubileumi kiadvány is, minthogy a 10 éves fennállását ünneplő Szécsényi Helyi Csoport öntevékeny munkájának legjobb eredményeit mutatja be. Egyúttal valóban „sajátos kiadvány” is, ahogy bevezetőjében dr. Hütter Csaba jellemzi, mert nem hivatásos történészek, szociológusok, publicisták írásait tartalmazza, hanem életük delén túljutott szécsényi lakosok visszaemlékezéseit legszemélyesebben átélte saját történelmükre, fiatalságuk éveinek emlékezetes, sorsfordító, vagy éppen apró, de jellemző apizód volta miatt érdekes eseményeire, illetve fiatal szécsényiek múltat, gyökereket, okokat nyomozó buzgalmának eredményeit örökíti meg. A „céhbeli történészek” tudják, hogy századunkban, amikor a hivatalos információ szolgáltatás áttekinthetetlenül nagy tömegű adatot zúdít az állami és gazdasági irányítás hivatalnokaira és a „szervek” irattáraiból tíz- és tízezer folyóméternyi dokumentumanyag kerül a levéltárakba, paradox módon rendkívül megnőtt a személyesen megélt történelem, az „oral history” jelentősége, hiszen ezek révén olyan dolgokról szerezhetnek tudomást, olyan szempontok kerülnek előtérbe, amelyekről szó sem esik,

vagy egész másként esik szó a hivatalos iratokban. Ezért pótolhatatlan a visszaemlékezés, elmondta volt azt akár egy egyszerű cseléd, iparos, kiskereskedő, tanítónő vagy egykori kisdíák, mert még ha érdekből vagy a múltat meg-
szépítő enyhe nosztalgiaából eredően vagy egyszerűen az „alulnézetből” nem látható mélyebb összefüggések felismerésének a hiányával íródott is, szubjektíven nagyon hiteles és hatásos a legtöbbjük.

Igy van ez a kötet írásaival is! A 42 rövid vagy jó érzékkel rövidített visszaemlékezés egy része „Olyan mint a mese”, más része „Kerek egy esztendő” krónikáját adja, végül csokrot kapunk „szécsényi portrék”-ból és belefeledkezhetünk „múlt idők riportjaiba” is. A szűkre szabott terjedelem miatt nem vállalkozhatunk valamennyi visszaemlékezés ismertetésére, de meg szeretnénk említeni a 10 év pályázati anyagából kiválasztott írárok meglepően jó tollú szerzőit. Antal Károly, a város honismereti mozgalmának évtizedek óta fáradhatatlan motorja, a 10. évfolyamába lépő Szécsényi Honismereti Híradó szerkesztője 4 írása egy cseléd életével, a temetési szertartásokkal, a 75 éves községháza — amelynek felirata mindig Városháza volt és most visszakerült rá a törököt lenyakazó végvári vitézt ábrázoló régi címer is — történetével foglalkozik. Az idős háziasszony, Bán Lajosné a régi vallási élet, a karácsonyi és farsangi ünnepek szokásaira emlékezik, Czeglédi Istvánné saját ifjúságát eleveníti meg, amikor a szegény emberekről és a Mezőhegyesre eljá-
ró summások életéről szól. Domszky György az általa is látogatott Gazdaképző Iskolára, az első kombájn munkába állítására és a KISZ megalakulásá-
ra gondol vissza. A középiskolásként 1982-ben pályázatot nyerő Filkor Vilmos dolgozata a helyi ipar kibontakozását 1945 után tárgyalja. Havasiné Földi Zsuzsa írása Szécsény óvodáinak történeti áttekintését adja. A Baráti Kör vezetőségében tíz éven át tevékenyen részt vevő, szinte egész életét az Ipoly parti településen töltő Kékkői László nem kevesebb, mint 9 írásművé-
vel érdemelte ki a kötetbe való bevalogatást. Visszaemlékezik gyermekora játékaire, a volt népiskolákra, az utóbbi évtizedekben elhallgatott, de mégis értékes hazafias és erkölcsi nevelést végző cserkészmozgalom szécsényi történetére, emléket állít közelmúltban elhunyt közmegbecsülésnek örvendő la-
kosoknak, mint pl. Trauth János tanítónak, Dombi János cigányprimásnak vagy a hercegi születésű, de mindig szerény és segítőkész Özseni néninek, született Szerémi Odescalchi Eugenie-nek és férjének, a nemzetközi hírü
növény-nemesítő és ősnövénytan kutatónak, Lipthay Bélának. Több írást szentel Szécsény régi városrészeinek, műemlékeinek, emlékműveinek és han-
gulatának is. Kuris János bácsi a kovács mesterséget tanulja ki, így róluk is ír. Kurucz Mátyás a szécsényi Földművesszövetkezet megalakulására vetíti vissza
gondolatait. Mészáros János 1911-ben született a városban. Kiskereskedő, majd áruforgalmi tisztviselő volt, így kézenfekvő, hogy arról ír, aminek hi-
teles tanúja: név szerint felsorolja a régi szabókat, csizmadiákat, cipészeket,

boltos és felvásárló kereskedőket, vendéglősöket és a rájuk vonatkozó emlékeit, felevenítik a Vadász Társulat múltját stb. Az általános iskola múzeumbaráti raja közös munkával feltárta a helyi úttörőcsapatok történetét 1948-tól 1970-ig. Idős Mezőfi Jánosné gyermekkorában tanulta, majd évtizedeken át végezte a kender termesztésének és feldolgozásának a munkáit, e tudását örököltette meg a mai kor számára is, másik írásában az év egyes ünnepeihez fűződő helyi népi hagyományokat és szokásokat írja le. A ló alig egy emberöltővel ezelőtt még nélkülözhetetlen igásállata volt a gazdálkodó embereknek, drága passziója a gazdagoknak. Mára szinte hírmondó is alig maradt e négy-lábú háziállatokból, ezért nem kis nosztalgiával gondol vissza szécsényi tenyésztésük múltjára a szakember dr. Papp Lajos. Sümegi János parasztnak született, fiatalon önállóan gazdálkodott, majd a termelőszövetkezeti mozgalom kialakulásától tevékenyen részt vett a kollektív mezőgazdasági üzem felvirágoztatásában. Tsz elnök, országgyűlési képviselő és a TOT alelnöke lett. Már nyugdíjasként több visszaemlékezést írt a néhány éve elhunyt, a város 1960–1970-es években első emberének számító szerző, így megőrökíti a magángazdálkodás időszakának paraszti stratégiáját, különösen a szarvasmarha-tenyésztés módját, felesége pedig megőrökíti a kenyérsütés „receptjét”. Egy másik neves szécsényi közéleti embernek, az 1976-ban élete derekán elhunyt Radics Győzőné iskolaigazgatónőnek Szenográdi Ferenc állít emléket „A falusi katedrától az országgyűlési képviselőig” címmel jelölt, jó értelemben vett módon szubjektív hangvételű írásában. Ugyancsak az iskolákról szól Balla Károly, aki az 1918 után létesített középfokú iskolák történetét foglalja össze jó érzékkel, továbbá Wolf Ida tanárnő, aki a leányiskolák és mellesleg saját gyermekkorát is felidézi „Egy régi postáscsalád életéből” című emléklapjain. A közelmúltban halt meg Tóth Endréné, a város HNF titkára. Posztumusz írása, „Egy asszony élete” Bódi Jánosné mozgalmi aktivistáról szól, de neki magának is emléket állít.

A visszaemlékezés mindig számvetés. Minden írástudó embernek erkölcsi kötelessége, hogy legjobb tudásának és az általa ismert tényeknek megfelelően átadja élete legfontosabbnak ítélt tapasztalatait, tanulságait a következő nemzedéknek abban a reményben, hogy majd a fiatalok tanulnak belőle. Még ha a legtöbbször hiú reménynek is bizonyul ez a hit és a fiúk nem is akarnak okulni az apák életéből, újra és újra így kell tenni, minden generációnak.

Ajánljuk ezt a könyvet minden olvasónak, követésre méltó példának tartjuk minden honismereti kör, klub, egyesület számára. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Baráti Köre valamennyi helyi csoportja megkereshetné a módját annak, hogy hasonló visszaemlékezés gyűjteménnyel állítson emléket saját értékmegőrző munkája számára.

Dr. Pálmány Béla

ÁSATÁSOK, ELŐADÁSOK, KONFERENCIÁK, TANÁCSKOZÁSOK

A nyár folyamán dr. Pálóczi Horváth András régész tovább folytatta a Lászlófalva határában a középkorban állott kun falu, Szentkirály feltárását. A munkában ezúttal is részt vett az állati csontmaradványok azonosításának közreműködő Takács István muzeológus.

*

Dr. Csoma Zsigmond Devecserben a Somlói Baráti Kör alakuló közgyűlésén a somlói borpincék történeti fejlődéséről tartott előadást. „A Káli-medence gazdasági kapcsolata az Őrvidékkel (Dél-Burgenland)” címmel munkatársunk Kővágó-Örsön és Veszprémben adott elő.

Dr. Für Lajos tudományos titkár „Nemzettudat – történész szemmel” címmel november 26-án előadást tartott a Békés megyei történelem és földrajz szakos tanárok továbbképző szemináriumán.

Dr. Pálmány Béla 1986. október 20. és 23. között részt vett a MTA-VEAB által Veszprémben rendezett III. Nemzetközi Kézművesipartörténeti Szimpóziumon és ott „Országos vásárok Magyarországon és Erdélyben, mint a kézművesipari termékek és agrártermények értékesítésének színterei (1680–1700)” címmel német nyelvű előadást tartott. A hazai és külföldi résztvevők által nagy érdeklődéssel hallgatott referátum teljes szövege német és magyar nyelven is megjelenik a VEAB Értesítő 1987. évi köteteiben.

*

A Múzeum politikai vitaköre keretében december 15-én dr. Balassa Iván néprajztudós, nyugalmazott főigazgató-helyettes élénk tetszéssel fogadott vitaindító előadást tartott „A nemzetiségi politika nálunk és a környező országokban” témakörben.

*

A Magyar Tudományos Akadémia Agrártörténeti Bizottsága december 18-án dr. Romány Pál elnökletével a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban tartotta ülését. A Bizottság megtárgyalta az Agrártörténeti Szemle című folyóirat szerkesztésével kapcsolatos kérdéseket.

A folyóirat szerkesztőbizottsága a MTA Agrártörténeti Bizottsága lett. A felelős szerkesztő dr. Orbán Sándor, a történettudományok doktora, a Párttörténeti Intézet tudományos tanácsadója, tagja lett. A folyóirat szerkesztősége a Magyar Mezőgazdasági Múzeum épületébe költözött. Az ülés elfogadta a Bizottság 1987. évi munkatervét és egyéb kérdésekről tanácskozott. A hivatalos részt követő program során a résztvevőknek bemutatták a „Hazánk javára – a magunk hasznára. Állami gazdaságok az agrártörténeti emlékek védelméért” című új színes filmet, valamint a „90 éves a Magyar Mezőgazdasági Múzeum” című időszaki kiállítást.

Kiállítások, események, gyűjteménytári hírek

TŰZESET A VAJDAHUNYADVÁRBAN

Mint arról a napilapok rövid hírben beszámoltak, 1986. szeptember 15-én tűz ütött ki a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban. Vasárnap délután volt, a Városliget tarkállott a szép koraősi napsütést élvező sétálóktól, amikor gyerekek jelezték a pénztárnál, hogy „Füstöl a torony” majd elfutottak.

A polgári fegyveres őrseg szolgálatot teljesítő tagjai, Győri János és Prépóst Imre riasztották a tűzoltókat, majd kézi oltókészülékkel megkezdték a Vajdahunyadvár főbejáratánál, a Hidas-kapu mellett emelkedő buzogánytorony emeleti szintjéről kitörő lángok oltását. A tüzet végül a nagy erőkkal kivonuló tűzoltóság fékezte meg. A rendkívüli esemény követelte intézkedéseket a múzeum aznapi ügyeletese, dr. Knézy Judit osztályvezető és a telefonhívásra besiető, az éppen külföldi kiküldetésen lévő főigazgatót helyettesítő Preininger Adolfné főosztályvezető tették meg. Sajnos, bőven akadt teendő.

Mint a rendőri szervek vizsgálata később megállapította, az elkövetők felmásztak a külső tatarozás miatt ideiglenesen felállványozott épületszárny emeleti szintjére, betörték a Hidas-kapú feletti gyilokjáróra két oldalról nyíló ajtókat és tüzet gyújtottak az ott tárolt anyagokból. Kár érte az Adattárat, ahová ajtókat és ablakokat betörve hatoltak be. Szerencsére inkább csak az iratanyag kis részének szétszórására volt idejük, tűz itt nem keletkezett. Viszont a szemközti helyiségben teljesen elpusztult a tűzben a video-központ értékes technikai berendezése. Az okozott kár nagyságát majd a bíróság állapítja meg, de több százezer forintba rúg.

A Múzeum érintett dolgozói – több kollega önkéntes segítségével – napokon át végezték a károk helyreállítását, helyre tették a szanaszét dobált iratokat. Szerencsére csak egy kéziratos naplót és két tönkretett filmtekercset ért helyrehozható, illetve pótolható kár. A kiégett video-központ tözsomzédságában megnagyításra készen álló új állandó halászati kiállítást szerencsére nem érték el a lángok, így október 1-én ezt is megnyithattuk a látogatók számára. A Múzeum dolgozói nem követtek el mulasztást, a véletlenek együtt tették lehetővé, hogy az őrzött és védett múzeumba egy csendes vasárnap illetéktelenek bejutottak, mindazonáltal az esetből hasznos minél jobban okulni, nehogy derült égből villámcsapás érjen bárkit és bármit. A legszomorúbb azonban akkor lehetett mindenki, amikor a napilapokban

olvashatta, hogy a nyomozás eredménye szerint négy nagyobbacska fiú - életkoruk 10 és 12 év között - követte el az egészséget. Iskolás korúak tehát, abból a korosztályból, akik számára mindenki másnál többet igyekszik adni valamennyi hazai közgyűjtemény. Az ügy a bíróságon fejeződik be, a szülőknek bizonyára sokba fog kerülni srácaik vasárnapi „szórakozása”.

ADOMÁNY A TÜZESETBŐL EREDŐ KÁROK HELYREÁLLÍTÁSHOZ

A százhalombattai Temperáltvízű Halszaporító Gazdaság (TEHAG) igazgatója, Tölg István a buzogány-toronyban történt tüzesetről értesülve azonnal intézkedett és felajánlotta vállalata anyagi segítségét a károk helyreállításához. Szeptember 16-án kelt levelét, mint a múzeumunk tevékenysége iránt tanúsított segítőkészség és méltánylás különösen szép dokumentumát, az alábbiakban teljes egészében közöljük.

„Tisztelt Szabó Elvtárs!

Megdöbbenéssel értesültünk arról, hogy a sok-sok munkával, költséggel és nehézséggel létrehozott, újjárendezett Mezőgazdasági Múzeumot sajnálatos körülmények között tűzkár érte. Hazai és nemzetközi szakmai programjaink keretében a múzeum mindig fontos állomás termelési, valamint oktatási céljaink eléréséért munkálkodva. Ez különösen érvényes azóta, amióta elkészült a halászati kiállítás és ezt — mivel még a közönség számára technikai okokból nincs megnyitva — a múzeum dolgozóinak többet munkáival munkatársaink és csoportjaink mindig meglátogathatták. Azon túl, hogy ezt most is megköszönöm Főigazgató Elvtársnak, kérem rövid közlését, hogy a tüzesetből fakadó károk mielőbbi helyrehozásában vállalatunk a saját szerény adottságai mellett milyen segítséget tud adni pénzügyben vagy természetbeni közreműködéssel. Kérem azt, hogy jelen érdeklődésemet a múzeum számára kollektívánk teljes egyetértésével juttatott rendkívüli adománynak tekintse és fogadja el. Választól függően szeretnék intézkedni az adomány realizálása érdekében.

Még egyszer mély sajnálatunkat fejezzük ki a károkozások miatt és jó munkát kívánok ahhoz, hogy a múzeum ismét a pár nappal ezelőtti gyönyörű állapotában fogadhassa látogatóit.

Az adományra vonatkozó válaszát várva,

elvtársi üdvözléssel

Tölg István s.k.
igazgató”

UJONNAN MEGNYITOTT ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAINKRÓL

Az erdőgazdálkodás története Magyarországon

A magyar erdőgazdálkodás honfoglalástól napjainkig terjedő bemutatására most első ízben került sor múzeumunkban. Míg a korábbi erdészeti kiállításban főleg a biológiai ismereteket domborították ki, itt főleg a gazdálkodás történeti fejlődésének és az egyes erdőgazdasági tevékenységek eszközeinek bemutatására helyeztük a fő hangsúlyt.

A kiállítás első részében egy erdei életközösség, Magyarország jellemző faállomány-típusai és az erdőtörténeti korok láthatók. A magyar honfoglalásig elsősorban a természeti erők, azután az emberi tevékenység alakította a Kárpát-medence növénytakaróját. A középkori Magyarország erdészetét, fafeldolgozását oklevelek, ásatásokból előkerült favágó, famegmunkáló eszközök mutatják be. A magyar erdőgazdálkodás egyik legnagyobb gondját a kiméletlen erdőpusztítások jelentették. A mezőgazdasági célú erdőirtások az 1848. évi jobbágyfelszabadítás után gyorsultak fel. A XVIII–XIX. századi erdészeti-fejlesztési tevékenységek – melyeket a kiállításban oklevelek, egyéb írott források dokumentálnak – jórészt az erdőpusztítások megakadályozását célozták.

A kiállítás XIX.–XX. század fordulójára vonatkozó dokumentumai, tárgyai különösen érdekesek. Az állami (kincstári) erdőkben folyó gazdálkodást a fényképek mellett korabeli szerszámok és erdészeti berendezésekről készített makettek jelentik meg. A látogatók a vízi- és gőzfűrészek munkáját modelleken tanulmányozhatják. Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés alapján a korábbi erdőterület 16 %-a maradt az új országhatárokon belül. Az ország erdőterületének növelésére jogszabályokat, de gyakorlati kezdeményezéseket is tettek. A kiállítás néhány dokumentuma ezekre a törekvésekre utal.

A második világháborút követő változások a magyar erdőgazdaság és faipar fejlesztéséhez minden korábbinál kedvezőbb lehetőségeket teremtettek. A birtokviszonyokban, jogszabályokban nyomon követhető módosulások után a kiállításban az erdőgazdaság egyes ágai kerülnek bemutatásra. Az erdőművelésben a maggazdálkodástól az állománynevelésekig követhetjük nyomon a mesterséges erdősfítéssekkel kapcsolatos tevékenységeket. Külön részben láthatók az ún. szélsőséges termőhelyeken, homokon, sziken és kopáron végzett erdőtelepítések, továbbá a mezőgazdasági területek fásításai. Az erdőhasználatot bemutató részben a fa útját a fakitermeléstől az erdei anyagmozgatásig kísérelhetjük végig.

Részlet „Az erdőgazdálkodás története Magyarországon” című
új állandó kiállításból.

Az elsődleges faipart bemutató modellek és termékek csak utalnak a fa nagy jelentőségére, csakúgy mint az erdei mellékhasználat vitrinjei az erdőből kikerülő javak sokféleségére. Az erdővédelem napjainkban egyre jelentősebbé váló feladatait a kiállítás csak részben érzékelteti. Diorámájával és a századfordulón készített preparátumaival inkább csak az erdei életközösség sokszínűségét kívánja megjeleníteni. Az erdőben folyó munkák tervezését, kivitelezését, felmérését az erdőrendezés fogja össze. Eszközei és a munkák eredményeképpen összeálló termőhelyi térképek, üzemtervek az erdőrendezés múlt századi kialakulásától napjainkig foglalják össze a tudomány gazdaságsszervező, — irányító szerepét.

A korábbi, elsősorban a fatermesztés érdekében folyó erdőgazdálkodás napjainkra jelentősen átalakult. Az erdőművelésben és az erdőhasználatban nagyfokú gépesítettség a jellemző, ugyanakkor megnőtt az erdők közjóléti szerepe. A kiállítás körteremben elhelyezett részében egy-egy képpel érzékeltettük az erdők védelmi és üdülési-pihenési szerepét. Az erdő és tágabban, a természet kulturális és esztétikai jelentőségének a kiemelése is az erdők nem anyagi jellegű hasznát hangsúlyozza.

Napjainkban az emberi környezet további romlásának megakadályozásában különösen fontos az erdők megóvása. Az erdőgazdálkodás távlataival, célkitűzéseivel foglalkozó, záró rész az emberiség közös felelősségére utal, hív fel.

Oroszi Sándor

TERMÉSZETVÉDELEM MAGYARORSZÁGON

Kiállításunk bevezető szakasza általános megfogalmazásokat és egy pillantásnyi földtörténeti áttekintést ad az élővilág megjelenéséről és fejlődéséről szemléltető grafika formájában.

A természeti környezet változásait kísérhetjük végig hazánk területén illetve a Kárpát-medencében a középkortól a XIX. század közepéig a következő rész segítségével. Rekonstrukciós térkép-grafikák idézik a honfoglalás-kori növénytakarót, majd oklevél-dokumentációk tanuskodnak a változásokról. Kihaló állatfajok, visszavonuló természetes növénytakaró, fogyó erdőterület, a földművelés térhódítása jellemzi a kort. A XVIII. század térképein, törvény- és könyvidéretein érzékelhetjük az erdő szerepének felismerését, a futohomok megkötésének szükségességét. Majd a vízrendezések, az urbanizáció, a bányászat élővilágalakító hatásaival foglalkozik a kiállítás.

A magyar tételes természetvédelem történetét tekinthetjük át a kezdeti madárvédelmi intézkedésektől, a véderdők kialakításain át az első védetté

Részlet a „Természetvédelem Magyarországon” témájú új állandó kiállításból.

nyilvánításokig. Jogszabályok, nagynevű szerzők könyvei, archív fotók, az első védett állatok preparátumai, alföldfásítási térképek dokumentálják a fejlődést. Majd fényképeken keresztül ismerjük meg a felszabadulás utáni megsokszorozódó védetté nyilvánításokat.

A következő rész védett természeti értékeinkkel ismerteti meg bennünket. Nemzeti parkjaink (melyeknek diorámás megjelenítése a kiállítás leglátványosabb eleme), tájvédelmi körzeteink, természetvédelmi területeink bemutatása után területnélküli védett értékeink: védett növények, védett állatfajok ismertetése következik.

Természeti értékeinket hat csoportban tanulmányozhatjuk. Földtani-, víztani-, növénytani-, állattani-, tájképi- és kultúrtörténeti értékek kategóriáit dokumentálják kövületek, száraz és nedves preparátumok, makett és dioráma, fotó-sorozatok.

Kiemelten foglalkozik a kiállítás az európai jelentőségű tűzokvédelemmel, diorámában tanulmányozhatjuk a puszták madáróriását.

Néhány képet villant fel a kiállítás a nemzetközi kapcsolataink területéről is. (Bioszféra rezervátumok, nemzetközi jelentőségű védett vadvizek.)

A mezőgazdaság és a természetvédelem kapcsolataival, a természetvédelem távlataival foglalkozik a befejező rész, ismertetvén a korszerű technikai eszközökkel végrehajtott élőhely-rekonstrukciók szerepét.

Kotlár Károly

JUBILEUMI SZÁNTÓGÉP BEMUTATÓ HATVANBAN

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum kezdeményezésére a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre gödöllői csoportja, az Agrártudományi Egyetem Tangazdasága, a hatvani Lenin MGTSz és a MAE Szántóverseny Bizottsága szeptember 13-án nagyszabású jubileumi szántógép-bemutatót rendezett Hatvanban. A bemutatóra az eredeti helyszínen került sor. Az első olyan szántóversenyt ahol motoros gépek is részt vettek 1909 augusztus 2.–25. között Mezőhegyesen rendezte az OMGE (Országos Magyar Gazdasági Egyesület) a Műszaki Egyetem és a Magyaróvári Gépkísérleti Állomás. Ez a verseny egyike volt a világ legelső nemzetközi szántógép versenyének. Az OMGE a két társintézménnyel együtt 1913 augusztus 9–10-én Galántán tartotta második nagysikerű nemzetközi bemutatóját, amely nemcsak itthon, hanem külföldön is méltó elismerést váltott ki, módszerét tekintve pedig világviszonylatban is újszerű úttörő jelentőségű volt.

Az első világháború, s az utána jelentkező gazdasági nehézségek erősen lefokozták a mezőgazdasági gépesítés fejlődését, a gépversenyek elmaradtak.

Az OMGE hosszú kényszerszünet után 1925-ben Adonypusztaszabolcson, 1926. július 24-én és 25-én báró Hatvany Endre nagytelki uradalmában rendezte meg az országos szántógép bemutatót. A hazai ekéket vontató erőgépeket a Hofnerr-Schranz-Clayton-Shuttlerworth Magyar Gépgyári Művek Rt által gyártott H-S-C-S traktorok és a Magyar Államvasútak Gépgyára által gyártott traktor képviselték.

ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGIEGYESÜLET
ÁLTAL

HATVANBAN
1926. JÚLIUS HÓ 24. ÉS 25-ÉN RENDEZETT

ORSZÁGOS SZÁNTÓGÉPBEMUTATÓ ÚTMUTATÓJA

SZENKESZTETTÉK ÉS OSSZEÁLLÍTOTTÁK
ROTHMEYER IMRE **KUND EDE**
OMGE-titkár öbl. gépismertető, műegyetemi adjunktus

BUDAPEST
"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1926

Egy régi szántógép bemutató emléke.

A nagyszámú érdeklődő a hatvan évvel ezelőtti eseményre emlékezett a mostani bemutaton. A hatvani esemény résztvevőit dr. Nacsády Árpád a MÉM Műszaki Főosztály vezetője köszöntötte, majd dr. Mélykúti Csabával a MÉM Műszaki Intézet munkatársának vezetésével megkezdődött a jubileumi bemutató. Felvonultak a muzeális és mai erőgépek a hat évtizeddel ezelőtti

esemény színhelyén, ahol most a hatvani Lenin Termelőszövetkezet gazdálkodik.

A legjobbak elismerésére is sor került a Tsz kerekharaszi üzemegységében, ahol Vágó József elnök üdvözölte a vendégeket. A nap záróaktusaként a Tangazdaság igazgatója, dr. Puskás Attila köszöntö meg a rendezvényen résztvevők munkáját.

Réz Gyula

A Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára sorozatban német nyelven megjelent Für Lajos — Szabó Lóránd: Schloss Vajdahunyard című füzet, amely külföldi látogatók számára ismerteti a Magyar Mezőgazdasági Múzeumnak otthont nyújtó műemlék épület-együttes létrehozatalát és építészeti látványait. A múzeum megbízásából a TKM Egyesület által 1.000 példányban kiadott hasznos ismertetőt 13 fekete-fehér fénykép és alaprajz illusztrálja.

Elkészült a Mezőgazdasági Múzeum gondozásában és az AGRO-INFORM produkciójaként „A haza javára — a magunk hasznára. Állami Gazdaságok az agrártörténeti emlékek védelméért” című 16 mm-es 20 perces színes mozgófilm.

Az Országos Múzeumi és Műemléki Hónap megnyitásával egyidejűleg megjelent „A Magyar Mezőgazdasági Múzeum kiállításainak ismertetője”. A dr. Pintér János által szerkesztett kalauz mind a 14 állandó kiállításról tömör ismertetőt nyújt. A füzet tartalmazza az 1986. októberében megnyitott erdőgazdálkodási, természetvédelmi és halászati, valamint az 1987 márciusában megnyitásra kerülő szőlészeti és borászati kiállításokat is.

Mint minden évben, most is tájékoztatót jelentetett meg a Magyar Mezőgazdasági Múzeum a diákok és tanárok számára „Múzeumi foglalkozások iskoláknak 1986–1987. oktatási évben” címmel. A füzet tartalmazza az állandó kiállításokat, a szerdánként tartott múzeumi foglalkozások diavetítései és vetítései programtervét, a természetvédelmi sétákat, szakköröket, pályázatok felhívását és a pedagógus továbbképzés keretében szervezett rendezvényeket.

GYARAPODÓ GYŰJTEMÉNYEINK

A Növénytermesztési és Feldolgozástörténeti Főosztály az új állandó szőlészeti és borászati kiállításhoz Szekszárdon és környékén gyűjtött muzeális tárgyakat, köztük egy 1827-es datálású szőlőprést, erjesztőkádat és egyéb szőlőtermesztési, bortermelési eszközöket. Másik vásárlás révén egy 1805-ös és egy 1865-ös préshez jutottunk. A múzeum képzőművészeti gyűjteménye Luzsicza Lajos (Érsekújvár, 1920–) kortárs festőművész három alföldi tájat ábrázoló új festményével gyarapodott, vásárlás útján.

* * *

Az Adattár megvásárolt egy XVIII. században német nyelven kinyomtatott röpiratot, amely a gazdák számára a lucernatermesztés előnyeit ecsetelte.

* * *

Az Adattár Agrártörténeti Iratgyűjteménye vásárlás útján 102 db. XVII–XIX. sz-i eredeti irattal gyarapodott, amelyek a Recsky család Heves és Külső Szolnok, valamint Gömör és Kishont vármegyéekben fekvő birtokainak jogi és gazdálkodási ügyeire vonatkoznak.

* * *

A Könyvtár az ÁKV novemberi könyvakcióján megvásárolta – többek között – Diószeghy Sámuel: Orvosi fűvészkönyv című Debrecenben 1813-ban kiadott könyvritkaságát, továbbá a Magyar Gazdák 1888-as évkönyvét és az 1820-as évekből származó kalendáriumokat.

* * *

A gépgyűjtemény egy 1905 körül Magyarországon gyártott, Heller-Herz féle fekvőhengeres stabil motorral gyarapodott, amelyet egykor mezőgazdasági munkagépek hajtására használtak.

* * *

A Múzeum tulajdonába került 1986. októberében egy 1892-ből származó kézimalom, valamint egy dunai ladik is.

Nemzetközi kapcsolatok

TANULMÁNYUTON SVÉDORSZÁGBAN

A stockholmi Nordiska Museet vendégeként 1986. szeptemberében 2 hétig tartózkodtam Svédországban.

A hazánknál hozzávetőlegesen ötször nagyobb országot csak mintegy 8 millió ember lakja. A főváros, Stockholm a tenger és egy nagy édesvízi tó találkozásánál levő mintegy 7.000 szigeten, sziklák, erdők, szirtek és öblök sokaságában helyezkedik el. Stockholmnak talán a mi Városligetünkhöz hasonló pihenő- és szórakozó helyét Djurgarden-nek (Vadaskert) nevezik. Itt található a Nordiska Museet (Északi Múzeum).

Svédországi tanulmányútam nagyobbik részét e múzeumban töltöttem. A múzeum főigazgatója S. Zachrisson úr, továbbá vezető munkatársai: J. Berg, T. Nilsson és Szabó Mátyás urak nagy szívéllyességgel fogadtak, tájékoztattak a múzeum tevékenységéről, és mindenben segítségemre voltak, hogy a svéd múzeumokról, az ottani muzeológiai tevékenységről minél teljesebb képet kapjak.

A múzeumot Arthur Hazelius etnográfiai gyűjteményével alapították meg 1872-ben. Jelenlegi otthonát, egy — természetesen vízparton levő reneszánsz kastélyt 1907-ben építették. A háromemeletes épület kiállításai a svéd parasztság, nemesség és főnemesség életmódjával és gazdálkodásával foglalkoznak. A földszinten halászati és vadászati, továbbá a paraszti háztartást bemutató kiállítás látható. Itt kapott helyet a lappok életével foglalkozó bemutató is. Az első szinten az időszaki kiállítások számára biztosított két hatalmas terem található. Ott-jártamkor éppen a svédországi iparosítás történetét mutatták be századunk folyamán. Az emelet további részén, majd a következő (második) emeleten a falusi, tanyai élettel, a lakáskultúrával, táplálkozással, viselettel és az északi népművészettel foglalkozó kiállításokat láthattam. Végül a harmadik emeleten a XIX. századi svéd lakást, illetve bútorkat bemutató kiállításokat lehetett megtekinteni. Külön érdekessége a múzeumnak a földszinti csarnokban Gustav Vasa (I. Gusztáv 1523–1560) hatalmas, 12 méter magas, tölgyből faragott, trónon ülő szobra, a legnevesebb svéd szobrász, Carl Milles alkotása.

A Nordiska Museetben megismerkedtem a tárgyi és dokumentációs gyűjteményekkel, azok igen magas szinte, teljesen számítógépre alapozott nyilvántartásával és a feldolgozó munkával, a 180.000 kötetes könyvtárral, a kiállítási tevékenységgel és a példás svéd munkafegyelemmel.

Az 1800-as évek elején épült szélmalom Julitában.
(a szerző felvétele)

Négy napot töltöttem a Nordiska Museet filiáléjában, a Stockholmtól mintegy 150 km-re levő Julita Gard-ban. A 2.000 hektár nagyságú birtokot 1941-ben adományozta Arthur Backström a Nordiska Museetnek. A 2.000 hektár túlnyomó részén bérlők gazdálkodnak (erdészet, szántóföldi növénytermesztés, halászat). A bérleti díj a múzeumé. Az uradalom központjában levő valamikori lakó- és gazdasági épületekben ma helytörténeti kiállítások láthatók, továbbá helyreállított dohánypajta, tégláégető, falumúzeum és tejgazdasági múzeum, a régi gyümölcsfajták megőrzését szolgáló kertészet, ami egyúttal génbank is.

A tervek szerint itt épül fel majd Európa legnagyobb agrármúzeuma. A tervek elkészültek, az elképzelések a kiállításokkal, a közművelődéssel kapcsolatban valóban nagyszerűek, a korszerű technika és technológia széles körű alkalmazásával, talán ez már a XXI. század. A nehezebb gazdasági körülmények miatt a megvalósítás késik. Mindenesetre a múzeum anyaga együtt van már Julitában. Mintegy 12.000 m² alapterületű 3 szintes földalatti raktárban van szakszerűen elhelyezve és többségében restaurálva az óriási mennyiségű anyag. Egyes gyűjteményeket állandó légkondicionált rész-

XVIII. sz-i vizimalom a stockholmi „skansen”-ben. (a szerző felvétele)

ben helyeztek el (textilgyűjtemény). Külön csarnokban sorakoznak az ekék, külön a vetőgépek, külön a szekerek, külön a magtisztító gépek és eszközök száz- és százzámra. Külön teremben helyezték el a halászati és vadászati eszközöket. Egy szint nagyrészt a paraszti, nemesi és főnemesi használatban volt bútorokkal van tele. A kisebb eszközöket, tárgyakat korszerű és könnyen mozgatható, síneken futó polcokon, szekrényekben helyezték el.

De van gazdag kerékpár-, síléc- és automobil gyűjtemény. Naprakész — természetesen számítógépen alapuló — nyilvántartás és katalógusrendszer segíti a munkát. A folyosókon keskeny sínen tolhatják a komplett fotófelszerelést a tárgyakhoz, amikor azokról felvételeket kell készíteni. Remélhetőleg a múzeum mielőbb elkészül, s gazdag anyaga a nagyközönség elé kerül.

A svédországi tanulmányút során a fentiekén túl két napot töltöttem a stockholmi „Skansen”-ben. Alapítója szintén Hazelius volt. Az ugyancsak Djurgarden-ben levő, ma már 30 hektáron fekvő „Skansen” nem egyszerűen falumúzeum vagy a vidéki élet bemutatója, hanem éttermeket és szórakozóhelyeket is találunk területén, sőt itt helyezték el az Állatkertet is. A szűkebben vett Skansen hastélyok, tanyák, malmok, gazdasági épületek, templomok, műhelyek együttesét jelenti. Ezek segítségével keresztmetszetet kapunk az ország történetéről, kultúrájáról, gazdálkodásáról, a hagyományos paraszti foglalkozásokról, a nemesség életmódjáról. Egyes gazdasági épületekben, s a hozzátartozó legelőkön hagyományos állattartást is folytatnak. Számos népi mesetárság különböző munkafázisait is bemutatják a látogatóknak.

Módomban volt még vidéken több korszerű, teljesen gépesített, piacra termelő parasztgazdaságot is megtekinteni. Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy találkozhattam Gösta Berg akadémikussal, a svéd, de talán az egyetemes néprajztudomány nesztorával.

Az út és a program élményekben és látnivalókban gazdag volt, igen sok hasznos tapasztalatot szereztem. Remélem erre lesz néhány kollégának is módja.

Pintér János

TANULMÁNYUTON AUSZTRIÁBAN

1986. november 10. és december 5. közötti napokat az Országos Ösztöndíj Tanács jóvoltából Bécsben tölthettem. Közel egy hónap alatt készülő kandidátusi disszertációmhöz gyűjtöttem anyagot a Lajtán-túli területek mezőgazdasági tudományos intézeteiről, azok szervezeti felépítéséről és az itt végzett munkáról. Mivel az osztrák történetírók erre vonatkozóan nem folytattak kutatásokat, csak a korabeli „agrárius” és mezőgazdasági szakfolyóíra-

tok tanulmányozásával lehet a témával kapcsolatos adatokhoz jutni. Az idő rövidsége miatt nem kerülhetett sor levéltári kutatásokra.

Kutatásaim fő színtere a Nationalbibliothek két emelet mélyen fekvő raktára volt, ahol minden „protekció” nélkül megengedték, hogy a gyorsabb olvasás érdekében kiszolgáljam önmagam. Átnéztem az „Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung” (1852–1866), a „Wiener landwirtschaftliche Zeitung” (1867–1918) valamint a „Zeitschrift für landwirtschaftliche Versuchswesen in Österreich (1898–1918) évfolyamait. Nagyon sok hasonlóságot tapasztaltam a magyar és az osztrák mezőgazdasági kísérletügy szervezeti felépítésében és a munkamódszereiben, pedig ez nem is olyan magától értetődő dolog. Ugyanis az osztrák mezőgazdasági szakigazgatás és kutatásban illetékes intézmények és munkatársaik minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy figyelmen kívül hagyják a társország rokon intézményeinek eredményeit, sokszor a pusztá létükről sem véve tudomást. Az egészségtelen rivalizálás odáig fajult, hogy inkább a távoli és e tekintetben is elmaradottabb cári Oroszországba utaztak tapasztalatszerzés céljából mintsem, hogy a Lajtat át-lépve a magyarok tapasztalataiból merítsenek.

Szerencsére nekem már nem kellett ilyen nehézségekkel szembenéz-nem, az osztrák kollégák minden tekintetben készségesen a segítségemre voltak. Ezúton is köszönetet szeretnék mondani Erick Bruckmüller egyetemi tanárnak és dr. Roman Sangruber úrnak (Institut für Wirtschaft- und Sozialgeschichte der Univ. Wien), Gaál Károly egyetemi tanárnak (Institut für Volkskunde der Universität, Wien) és legfőképpen dr. Horst Haselsteiner egyetemi docensnek (Institut für Ost- und Südosteuropaforschung der Universität, Wien), hogy értékes szakmai tanácsaikkal, észrevételeikkel megkönnyítették munkámat. Beszélgetéseink során kifejtették milyen nagyra értékelik a Magyar Mezőgazdasági Múzeum szakmai munkáját, sőt alaposabban is szívesen megismerkednének vele. Ausztriában ui. most fogadták el egy nemzeti mezőgazdasági múzeum felállításának tervét, és a gyakorlati munkák irányítására életrehívott bizottság tagjai között ott találjuk Bruckmüller, Gaál és Sandgruber urakat. Osztrák tudományos körökben elismerően nyilatkoztak a Mezőgazdasági Múzeum nemzetközi agrártörténeti bibliográfiai kiadványáról (Bibliographia Historiae Rerum Rusticarum Internationalis) amelynek minden egyes példányáért cserébe nyugati szakkönyveket küldenének könyvtárunk számára. Élnék érdeklődést tapasztaltam az 1987 őszén Budapesten a Mezőgazdasági Múzeum által szervezendő AIMA kongresszus iránt is, több osztrák szakember is jelentette résúvételi szándékát.

A Bécsben eltöltött hetek során hasznos ismeretekkel és tapasztalatokkal gyarapodtam. Mindezek birtokában sajnálom igazán, hogy múzeumunkból mind ez ideig rajtam kívül még senki nem nyert el az OÖT ösztöndíjat.

Most már több éve figyelemmel kísérve a pályázatokat úgy ítélem meg, hogy az ÖÖT évről évre kevesebb tanulmányút lehetőséget biztosít a muzeológusoknak. A pályázati feltételeknél egyre gyakrabban szerepel az az előfeltétel, hogy csak egyetemen vagy akadémiai kutatóintézetben dolgozó tudományos munkatárs tehet kísérletet az ösztöndíj elnyerésére. Véleményem szerint a múzeumi kutatók eddig is hátrányos helyzetben voltak a tudományos életben az egyetemi oktatókkal, vagy az akadémiai tudományos intézetben dolgozó kollégákkal szemben, akik számára adva van a kötetlenebb munkaidő, a vizsgák alól való mentesség a tudományos fokozatok megszerzésénél, a jobb publikálási lehetőségek stb. Amennyiben továbbra is ez a gyakorlat marad érvényben az ösztöndíjak elosztásánál a múzeumok tudományos munkatársai e vonatkozásban is jogosan vallhatják magukat „halmozottan hátrányos helyzetűeknek”.

Dr. Fehér György

NEMZETKÖZI SZIMPOZIUM ALSÓ-AUSZTRIÁBAN

Ez év október 28.—30. között részt vettem az UNESCO Niederösterreich és az Alsó-Ausztriai Tartomány Kormány mellett működő Munkaközösség által szervezett „Alsó-Ausztria és történelmi szomszédai. Központok és regionális kultúra Közép-Európában” című, Heiligenkreuzban rendezett szimpóziumon. A nemzetközi, interdiszciplináris tanácskozáson előadást tartottam „A Tihanyi Bencés Apátság uradalmának gazdasági kapcsolatai. 1848–1945” címmel.

A szimpóziumon Ausztria, Csehszlovákia, Jugoszlávia és Magyarország néprajzosai és történészei közül az e területtel foglalkozókat mintegy harminc megjelent kutató képviselte. A tanácskozáson 13 előadás hangzott el. A magyar résztvevők közül Andrásfalvy Bertalan „Város, vásár és vidék”, Barabás Jenő pedig „A városok és környékük Magyarországon” címmel tartottak előadást. Az én előadásom Gerhard Karl Hradil OC apát „A kolostor, mint központ” című előadásához kapcsolódott, amelyben a heiligenkreuzi cisztercita monostor és környezete kapcsolatait elemezte.

Az elhangzott előadások — remélhetőleg hamarosan — a szimpózium anyagáról kiadott kötetben is hozzáférhetőek lesznek. A tervek szerint a résztvevők két év múlva ismét találkozhatnak: a Duna, mint szállítási útvonal és mint egyéb gazdasági forrás szerepét vizsgálva e térségben.

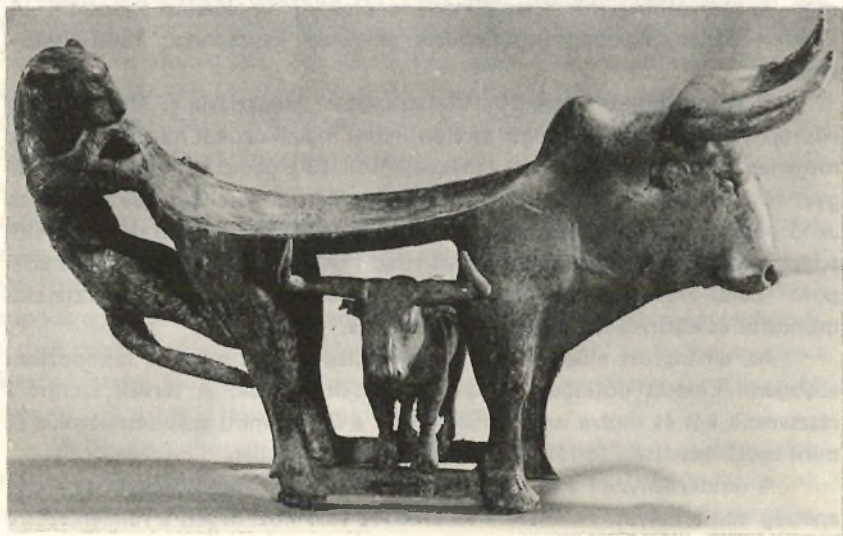
A rendezvénynek a Béctől alig 25 km-re lévő heiligenkreuzi cisztercita apátság adott helyet. Tekintve a fővároshoz való közelségét, a rendelkezésre

álló konferencia-termet, étkezési és szállás lehetőséget, a monostor több ízben fogadott falai közé tudományos tanácskozásokat, jelen alkalommal pedig Hradli apát előadást is vállalt, s a rend levéltárosa is részt vett a szimpóziumon.

A rendezvénynek helyt adó apátság Ausztria legrégibb, 1187-ben felszentelt cisztercita kolostora. Templomának román stílusú hármashajós a ciszter építőművészet jellegzetességeit tükrözi. A gótikus szentélyből nyílik az átmenet az 1220–1250 között épült kerengőbe, s ebből a káptalanterembe. Ez utóbbiban az egyik sírt a hagyomány a tatárok ellen menekülő, s hiteles adatok szerint itt is megforduló IV. Béla elhunyt fia nyugvóhelyének tartja.

A tanácskozás harmadik napján kirándulást tettünk Berndorfba – Edith Gaál asszony: „Berndorf: Eine Industriesiedlung als zentraler Ort” című előadása előző napon e városka iparáról szólt-, ahol megtekintettük a Krupp-művek által a különböző korszakokban építtetett munkás- és tisztviselőlakások, templom, színház és az építészeti stíluskorszakokat egy-egy osztálytermében bemutató általános iskola épületét. Ezután Wiener Neustadtban – ahol jelenleg osztrák katonai akadémia működik – Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc fogságának helyén a helytörténeti múzeumot és a remekműű gótikus kápolnát láttuk, majd Badenben Alsó-Ausztria Tartományi Kormányának vezetői,

Rituális bronzasztal a Dian- királyság korából.

élükön Siegfried Ludwiggal, a tartományi kormány elnökével fogadást adtak a konferencia résztvevői számára.

A tanácskozás három napja után az UNESCO-NŐ-nek a szimposium lebonyolításával megbízott ügyvivője, Ernst B. Schebesta segítségével a Kulturális Minisztérium további egy éjszakára szállást biztosított számomra Bécsben, így módom nyílt néhány bécsi múzeum megtekintésére is. Így a Konsthistorisches Museumban az állandó kiállítás egyes részei — képtár, egyiptomi és antik gyűjtemények — mellett a Burg-beli felújítás miatt itt elhelyezett „Egyházi és világi kincstár” gyűjteménye gazdag anyagát, a Museum für Völkerkunde-ban a Kína dél-nyugati részén létezett, kétezer éves Dian állam kiemelkedő szépségű bronz leleteit láthattam. Ez utóbbi kiállítás csak 3 hónapig volt Bécsben, talán magyar múzeumba is eljut egyszer. Természetesen felkerestem a Stephansdomot és a nevezetes kapucinus kriptát, a Habsburg-dinasztia temetkezőhelyét is. E jól ismert helyek mellett viszont talán kevésbé köztudott, hogy a dóm szémszédságában található metrólejáróban — hasonlóan a nálunk, Budapesten a Flórián-téren ily módon bemutatott római épületmaradványokhoz — a koraközépkori, román stílusú Virgil-kápolna feltárt, néhány helyen az eredeti festést is megőrző falai láthatók.

Fülöp Éva Mária

A DÁN ERDŐGAZDÁLKODÁS MULTJÁRÓL, JELENÉRŐL

A Mezőgazdasági Múzeum és a dán Mezőgazdasági Múzeum, illetve a dán Erdészeti és Vadászati Múzeum közötti cserekapcsolat révén 1986-ban két hetet Dániában töltöttem. A dán erdőgazdálkodás múltjáról elsősorban a vendéglátó múzeumban, jelenéről pedig néhány erdészeti, illetve erdészeti intézmény és oktatási központ meglátogatása során tájékozódtam. Ez a bepillantás annál is inkább érdekes volt, mert az eltérő termőhelyi adottságok ellenére is több közös vonást találunk a dán és a magyar erdőgazdálkodás történetében, jelenében. Elég csak arra utalnunk, hogy mindkét ország erdőinek túlnyomórésze — 80–90 %-a — mesterséges, ültetett erdő.

Dánia mai területén az eredeti növénytakarót a lombos erdők, bükkösök, tölgyesek jelentették, azaz a magyar középhegységek mai növényzetéhez volt hasonló az erdők képe. Ma Dánia mégis a fenyők hazája. Hogyan alakult ki ez?

A dán mezőgazdaság XVIII. század végi fejlődése részben a szántóterületek kiterjesztését is jelentette, amely csak az erdők rovására történhetett. Ez a mezőgazdasági célú erdőirtás a XIX. században felgyorsult, ugyan-

akkor — lévén Dánia tengeri hatalom — a hajóépítés is egyre több fát, ráadásul tölgyfát igényelt. A XIX. század elején — közepén viselt háborúban Dánia elvesztette hadiflottáját. Az új flotta majdani építéséhez az előrelátó dán uralkodó az országban tölgyfák ültetését rendelte el. (Megjegyzendő, hogy a magyar Alföld-fásítás első emlékei is közvetlenül kapcsolódtak a hadászati érdekekhez.) Mire a fák felnőttek, napjainkban a hajókat már nem fából építik, de a királyi flotta egyetlen fregattját, a „Jyllandot” ma éppen az egykor királyi parancsra ültetett fákból restaurálják. Ezen érdekes, gazdasági hasznon kívül sokkal fontosabb az, hogy az egykori dán tölgyesek génkészletét a mesterséges állományok megőrizték, ma a nemesítés, szaporítóanyag-termelés rendelkezésére állnak.

A Nordskov-erdőségben láttam Dánia legöregebb fáit, a Gribskov-erdőségben pedig a legelső mesterségesen ültetett bükkösöket. Érdekes, hogy a századfordulón a hazai erdészeti szakajtóban is írtak a dán tölgy- és bükkerdősítésekről, ahol főleg a magas törzsszámot (hektáronként 200 ezer csemete) tartották szem előtt. Ezek a bükkösök génállományukkal ma szintén azokat a törekvéseket szolgálják, amelyek az egykori dán tájak növényzetét kívánják visszaállítani.

A dán erdőgazdálkodás alapját azonban a fenyők jelentik. A hørsholmi múzeumban az első fenyőtelepítésekről időszaki kiállítást láthattam. Akárcsak Magyarországon, Dániában is német erdészek, közöttük is legelőször J.G. von Langen kezdte el a fenyők telepítését. Az 1700-as évek végén végrehajtott jobbágyfelszabadítás után és az azt követő tagosítások során a leggyengébb termőhelyek erdészeti hasznosítására gondoltak. Ösztönözte ezt az is, hogy csökkent Dánia vezető szerepe Skandináviában, az értékes fenyőfa behozatala egyre nehezebbé vált. A XVIII. század végén Dániában csak 3 % volt az erdőterület (ma 12 %), tehát szükség volt az erdőterület nagyarányú növelésére. Ezt írta elő az 1805-ben kiadott erdőtörvény is. Termőhelyi okok miatt, de a csemetenevelés, ápolás miatt is a telepítések legfontosabb faja a lúcfenyő volt.

Különleges feladatot adott — főleg a Jylland-félszigeten — a hangafüves puszták (közismertebben: „hejdék”) és a dűnék erősítése. A hejdék fásításában jelentős szerepet játszott az 1866-ban E.M. Dalgas kezdeményezésére alapított „Dán Hejde Szövetség”. Míg a hangafüves pusztákon főleg a lúcfenyőt, addig a dűnékre csak a törpefenyőt lehetett ültetni.

A mai dán erdőgazdálkodásban általánossá vált gépesített szaporítóanyag-termelésre, a számítógépekkel előre programozott állománynevelésre a lúcfenyő a legalkalmasabb faj. A szaporítóanyag-termelés legújabb módszereit a hørsholmi botanikuskert egyik munkatársa mutatta be. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a dán erdészek, botanikusok legnagyobb feladata ma is

a megfelelő adottságú fenyőfélék hasznosítása, illetve keresztezéssel való előállítás. A koppenhágai agráregyetem erdészeti karán tanulmányozhattam azokat a modelleket, amelyeket a várható gazdasági haszon, cél érdekében számítógéppel készítenek és amely modelleket azután a gazdálkodó szervek megvásárolhatnak.

A dán erdők 52 %-a magánkézben, 27 %-a pedig az állam tulajdonában van. (A többi alapítványok, közösségek stb. birtokában.) Meglátogattam az egyik legjelentősebb állami erdészetet, amely az Esrum-tó partján gazdálkodik. A terület főerdésze részletesen bemutatta az erdőt, beszámolt a munkákról, eljárásokról. Számomra érdekes volt, hogy — az egyébként jórészt gépesített — erdei munkákra van elegendő jelentkező. Részben vállalkozókkal, részben saját munkásaikkal végeztetik az erdőnevelési, fakitermelési munkákat. Az erdészet saját munkásaira nagy vonzerőt gyakorol az erdei szolgálati lakás, mivel csak a leggazdagabbak engedhetik meg maguknak, hogy erdőben, tó partján lakjanak. Az erdők közjóléti hasznosítását egyébként az állami erdőkben teljesen, a magánerdőkben részben megoldották. A Dán Erdészeti Kísérleti Állomás adatai szerint (1982. évi közlés szerint) a dán állampolgár évente 11 alkalommal mintegy 30 órát tölt az erdőben.

Az erdészeti felsőoktatási intézményen kívül jártam a dán erdészeti technikumban is, amely Nødebo-ban van. A biológiai ismeretek helyett Dániában is inkább a műszaki tárgyak oktatása került előtérbe. A gépesítés, az előre programozott technológiai sorok az erdészekről is inkább műszaki ismereteket követelnek. Az elképzelhető legnagyobb kényelemmel ellátott, erdőben felépített iskola egyébként ugyanazokkal a gondokkal küszködik, mint a hazai hasonló intézmények. Kevesen jelentkeznek, a felvett diákok egy része nem akar dolgozni, sem tanulni, a külvilágtól elzárt közösség italozik, kártyázik stb.

A dán erdőgazdálkodás jelenkori feladatairól, gondjairól azon a beszélgetésen országos áttekintést kaptam, amelyet a dán erdészeti egyesülettel közösen az egyetem rendezett. Miután meghallgatták előadásomat a magyar erdőgazdálkodás múltjáról és jelenlegi feladatairól, a dán kollegák a magyar és dán erdők jelenlegi egészségi állapotát hasonlították. Dániában az újabbnak erdőpusztulás első jelei most tűntek fel. Az ország szilfáit eddig elkerülte a szilfavész, de itt-ott néhány éve már száradnak a szilek. A lucfenyvesekben az 1967. és 1981. évi óriási széltörések után a légövi szennyeződés okozta károk is jelentkeznek. Egyelőre azonban csak átmeneti egészségkárosodások, gondolják, melyet a rendkívüli időjárás számlájára írnak. Aggudalommal töltik el azonban őket a szomszédos NSzK-ból érkező jelentések, és többen maguk is látták a pusztuló érc-hegységi és bajor-erdei faállományokat. Többek között ezért is szorgalmazták újra a környezeti károsításoknak jobban ellenálló őshonos fafajokat, a tölgy- és bükk-erdők ültetését.

Dániai tanulmányútam tanulsága az volt, hogy a két eltérő földrajzi körülmények között levő ország erdőgazdálkodásában hasonló feladatok, gondok vannak. Megismerésük, a kölcsönös tájékozódás az itthoni teendők elvégzésében is segítséget jelentenek.

Oroszi Sándor

AIMA – HIREK

Az 1983–1987. közötti években dr. Szabó Lóránd, a Múzeum főigazgatója tölti be a Mezőgazdasági Múzeumok Nemzetközi Szövetsége elnöki tisztét és múzeumunk készíti elő a szervezet Budapesten, 1987. szeptember 7.–11. között megrendezendő 8. kongresszusát. Ennek megfelelően az 1986. esztendő második felében több rendezvény, esemény folyt le, az AIMA égisze alatt. A Magyar Mezőgazdasági Múzeumot számos, a szövetségben tisztséget viselő külföldi, agrármuzeológiai szaktekin­tély kereste fel.

Az Acta Museorum Agriculturae (AMA), az AIMA folyóirata főszerkesztője, a prágai Mezőgazdasági Múzeum munkatársa június 9-én járt a Vajdahunyadvárban és itt megbeszélést folytatott dr. Szabó Lóránddal.

A folyóirat szerkesztősége július 14.–16. között ülést tartott a csehszlovákiai Lednicében. A résztvevők: dr. Zdenek Tempir főszerkesztő, Mme Marie-Christine Aubin, dr. Klaus Schreiner szerkesztőségi tagok, dr. Jozef Ptacek, a Cseh Mezőgazdasági Múzeum igazgatója és Szabó Anna, az AIMA titkára megvitatták az AMA következő számának összeállításával kapcsolatos kérdéseket.

Az AIMA szeptember 8.–15. között Olaszországban tartotta elnökségi ülését, San Michele all'Adige és Torgiano városában. „Az agrármúzeumok szerepe az agrárgazdaságban”, illetve „Az Alpok agrár-etnográfiai múzeumainak szerepe korunk társadalmában” című konferenciákon részt vett dr. Szabó Lóránd, aki előadást is tartott a Magyar Mezőgazdasági Múzeum tevékenységéről, valamint Szabó Anna, az AIMA titkára.

Vendégeink voltak

A Dán Mezőgazdasági Múzeummal, valamint a Dán Vadászati és Erdészeti Múzeummal kötött csereegyezmény keretében június 10-től 18-ig múzeumunk vendége volt Jette Baagø, a koppenhágai Vadászati és Erdészeti Múzeum igazgatója.

* * *

Augusztus 22-én múzeumunkban járt Natir Kurbanov, a Baku városában működő Azerbajdzsán Mezőgazdasági Múzeum igazgatója.

* * *

November 24-től 28-ig három bolgár vendég, dr. Georgi Balcev professzor, a szófiai Mezőgazdasági Múzeum igazgatója és munkatársnői ismerkedtek a Múzeum szervezeti felépítésével, kiállításával, gyűjteményeivel. Bulgáriában jelenleg folynak mezőgazdasági múzeum kialakításának munkálatai, így a Budapesten szerzett tapasztalatokat is fel kívánják használni munkák során.

* * *

Svéd vendég is járt a Vajdahunyadvárban, Cecilia Hammariund-Lersson, a Nordiska Museet (Stocholm) muzeológusa. Megtekintette új állandó kiállításainkat, ismerkedett a gyűjteményekkel.

Külföldön jártak

Dr. Fülöp Éva Mária az UNESCO-NŐ Alsó-ausztriai Tartományi Körmény mellett működő Munkaközösség támogatásával Heiligenkreuz városában október 28.–30. között rendezett nemzetközi interdiszciplináris konferenciára kapott meghívást és előadást is tartott „A Tihanyi Bencés Apátság gazdasági kapcsolatai” címmel.

* * *

Dr. Pálmány Béla a CSEMADOK, a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége meghívására két alkalommal tartott előadást új kutatási eredményeiről. Október 9-én Losoncon, a város magyar művelődési házában „Nógrád megyei végvárok a török kiűzéséért folyó felszabadító háború idején

(1682–1686)” címmel, november 15-én pedig Nagykürtösön, a Madách Kulturális Napon ismételte meg előadását.

Dr. Fehér György, a Magyar Agrártudományi Egyesület Agrártörténeti Szakosztályának titkára dr. Hoffmann Tamással, a Néprajzi Múzeum főigazgatójával, a szakosztály alelnökével együtt október 26. és 31. között az osztrák fővárosban járt. Megbeszélést folytattak a Bécsi Egyetem Kelet- és Dél-kelet Európai Kutató Intézete és Gazdaságtörténeti Intézete munkatársaival az 1987-ben tartandó kerekasztal konferencia tárgyában.

A MÚZEUM BARÁTI KÖRÉNEK ÉLETÉBŐL

Felhívás a Magyar Mezőgazdasági Múzeum
Barátainak Köre helyi csoportjaihoz!

Kedves Barátaink!

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum történeti értékű muzeális anyagokat védő, gyűjtő, feldolgozó szakmai munkájához, illetve hazánk és népünk agrármúltjának minél szélesebb körök számára történő megismertetéséhez mindig is nagyon sok segítséget kapott Baráti Köre helyi csoportjainak önzetlenül és eredményesen munkálkodó tagságától. Az Önök munkája teszi igazán országos hatósugarúvá múzeumunk tevékenységét! Tovább javulhatna munkánk hatékonysága, ha Barátaink csoportjai rendszeresen hírt adnának munkájukról, bemutatnák kiállításait, gyűjteményeiket, beszámolnának megvalósult és tervezett programjaikról. Tájékoztató és műsorfüzetünk, a Hírek a Magyar Mezőgazdasági Múzeumból örömmel közölné 2–5 gépelt oldalnál lehetőleg nem terjedelmesebb, tömören is sokat mondó beszámolóikat, híreiket, közleményeiket, pl. az alábbi témakörökben:

1. A csoportok éves munkabeszámolói, munkatervei,
2. A Baráti Kör gyűjteménygyarapító munkájának eredményei, Forrás-

közlésként helyi vonatkozású, nem okvetlenül nagy horderejű, de jellegzetes tartalmú iratokat, visszaemlékezéseket (vagy azok xerox másolatát) régi dokumentum jellegű fényképeket (lehetőleg 2 db 18 x 13 cm-es nagyításban).

3. Színes, személyes hangvételű beszámolók programokról, közös utazásokról — lehetőleg fényképet is küldjenek hozzá.
4. Végül, de nem utolsó sorban az arra járó vendégek számára bemutathatnák szűkebb pátriájukat, azt a községet, várost, ahol a Baráti Kör működik, azokat az intézményeket, amelyekhez a csoport munkája a leginkább kapcsolódik. Mit érdemes tudni, felkeresni a lakóhelyükön?

Természetesen további témák is lehetségesek, csak közérdekűek legyenek, érdemesek arra, hogy a Baráti Kör országos hálózatának más csoportjai is hírt kapjanak róla.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy felhívásunk visszhangra talál Barátaink körében. Várjuk tehát híreiket, kézírataikat, közleményeiket! Ezúton is sok sikert kívánunk munkájukhoz!

Dr. Pálmány Béla
a Hírek új szerkesztője

Személyi hírek

Az 1986. évi Országos Múzeumi és Műemléki Hónap alkalmából a művelődési miniszter kitüntetések adományozott. Ez alkalommal Szocialista Kultúráért kitüntetést kapott

Csilléry István, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre cecei csoportjának és Mezőgazdasági Tájmuzeumának munkatársa,

Raffai József, a szabadkigyósi Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakmunkásképző Intézet igazgatója, a Baráti Kör helyi csoportjának vezetője és

Vitkay Kálmánné, a Mezőgazdasági Múzeum Adattárának tudományos munkatársa.

Gratulálunk és további eredményes munkát kívánunk!

* * *

1986. június 1. és november 30. között több új munkatársat köszönhettünk a Múzeumban. **Dobos Péter** könyvtáros, a Múzeum könyvtárához, **Kurucz György** történelem-angol szakos tanár az Agrártörténeti Főosztály bibliográfiai csoportjához, **Nagy Zsófia** történelem-néprajz szakot újonnan végzett tanár és **Szőllősy Gábor** agrármérnök, az Állattenyésztés- és Feldolgozástörténeti Főosztályra, **dr. Pálóczi-Horváth András** régész, a Magyar Nemzeti Múzeumban hosszú éveket dolgozva jött át, hogy itt folytassa középkori alföldi (kun) településeket feltáró tudományos tevékenységét.

A Gazdasági és Pénzügyi Főosztály új munkatársai:

Falusi Tóth Lászlóné főelőadó

Molnár Károlyné főelőadó

Ranyhóczi Józsefné előadó

Szőnyi Sándorné főelőadó

Valamennyi új kolleginának és kollégának sok sikert kívánunk!

Más munkahelyre távozott munkatársaink közül: **Gecse Lászlóné** muzeológus, aki a pedagógusi pályát választotta, **Molnár Imre** muzeológus, aki a Magyarságkutató Intézet tudományos munkatársa lett.

Hosszú, súlyos betegség következtében elhunyt **dr. Sárosdy Jenőné**, aki a Múzeum pénztárosaként mindig kedvesen és segítőkészen állt a látogatók rendelkezésére. Emlékét megőrizzük!

Előléptetés

Dr. Szabó Lóránd főigazgató **Balázs György** muzeológust 1987. július 1-i hatállyal a Növénytermesztés- és Feldolgozástörténeti Főosztály osztályvezetőjévé nevezte ki, és egyidejűleg megbízta a főosztályvezető helyettesi teendők ellátásával.

* * *

Szeptember 29., a Fegyveres Erők Napja alkalmából **Póti Károly** polgári fegyveres őr 10 éves, **Józsa Ferenc** polgári fegyveres őr pedig 15 éves Szolgálati Érdemérem kitüntetésben részesült.

* * *

November 7-én négy munkatársunk kapott kormány, illetve miniszteri kitüntetést.

Preininger Adolfné főosztályvezető a Munka Érdemrend bronz fokozata kitüntetésben részesült. **Altbacker Vilmos** asztalos és **Bíró Márta**, a Közművelődési és Igazgatási Főosztály munkatársa mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter Kiváló Munkáért kitüntetését kapta.

Taraba Mária könyvtárvezetőnek a mezőgazdasági könyvtárügy terén végzett eredményes munkája elismeréseként a művelődési miniszter Szocialista Kultúráért kitüntetését adományozta.

* * *

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum fennállásának 90. évfordulója alkalmából a Magyar Mezőgazdasági Múzeum „Kiváló Dolgozó” és „Főigazgatói Dicsérő Oklevél” című kitüntetését alapított. Az elsőik között részesült Kiváló Dolgozó kitüntetésben: **Kovács Flórián** szakmunkás, asztalos, **Oroszi Sándor** muzeológus és **Szabó Anna**, a bibliográfiai csoport vezetője, az AIMA titkára. Főigazgatói Dicsérő Oklevelet kapott: **Bongó Károlyné** pénztáros, a teremőrök vezetője, **Jakab Ferencné** teremőr, **Lenkefi János**, a Növénytermesztés- és Feldolgozástörténeti Főosztály szakalkalmazott munkatársa. Valamennyi újonnan kitüntetett munkatársunknak további sikereket kívánunk!

Filmvetítés és szakvezetés kérhető a nyitvatartás ideje alatt. A jelentkezéseket lehetőleg 3 nappal előbb kérjük a 412-011 vagy 420-573 telefonszámon bejelenteni.

A címlapon a Mezőgazdasági Múzeum román épületszárnya a Jáki kápolna apszisával látható. A hátsó borító „A magyar halászat története” c. állandó kiállítás egy részletét mutatja be.

**Megjelenik negyedévenként. Felelős kiadó: Dr. Szabó Lóránd
Szerkesztő: Dr. Pálmány Béla
Lektorálta: Sági Pál. Formátum: A/5. Lapengedély száma: III/Kul/ 413/1985.
Megjelent 700 példányban. ISSN 0230—1075.
Készült a Magyar Színházi Intézet sokszorosító üzemében.
Felelős vezető: Kardos Gyula**

